1500

გრივერ ფარულავა

დიდი კარიბჭე ეროვნული კულტურისა

ქართული ეროვნული ენერგიის პირველი დიდი გამოვლინება დაახლოებით ამ ოცდა-ხუთი საუკუნის წინათ მოხდა. მაშინ ძველი იბერიელები და კოლხები [illegible] აღმოსავ-ლურ იმპერიას — [illegible] გამოეყვნენ, დამო-უკიდებელი სახელმწიფოებრივი ცხოვრება დაი-წყეს. ათწლეულების შემდგომ, ეროვნული კულტურული სულის თვითგამორკვევის საგან-გებო ჟამი რომ დადგა, ქართველებმა კვლავ გა-ემიჯნენ აღმოსავლურ გზა-სავალს; მაზდეან სა-სპარსეთისგან [illegible] დაუპირისპირდნენ. [illegible] წარმართობიდან გამოიყვანეს თავი-ანთი ქვეყანა და კაბადოკიიდან ნინოს მიერ მოტანილ ვაზის ჯვარს მოუყარეს მუხლი (IV ს.). ერთი დიდი ეპოქა, წარმართული მითოლოგიე-ბა და ანტიკური მსოფლმხედველობისა, დასრულ-და, ახალი დაიწყო.

კიდევ ერთხელ გაცხადდა ამ შორეულ წა-რსულში ჩვენი კულტურული სულის ძლიერ-ება, ქართველმა ენამ და ეროვნულმა მსოფლმხედველობამ განახორციელა თვითგამორ-კვევა. შეიქმნა ანბანი და სრულყოფილი მწერ-ლობის დიდი სათავე. წიგნი, რომელმაც ჩვე-ნამდე მოაღწია თავი და [illegible] უძვე-ლესი ეროვნული ხელოვნება, 1500 წლის წინათაა დაწერილი. ეს წიგნი იმაზე მოგვითხრობს, რაც [illegible] ქვეყანას სარწმუნოების: დასავლური თუ აღმოსავლური ორიენტაცია, ქრისტიანობა თუ მაზდეანობა (ცეცხლ — მაზდეანობა). ორი მსოფლიო რელიგიის შეჯახება ორი სახელმწი-ფოებრივ-პოლიტიკური ორიენტაციის სახეს ღებს და ორი თავ[illegible] და ძლიერი სახიობის ტრაგედიად იქცევა.

ეს წიგნია ჰაგიოგრაფიული რომანი „შუშა-ნიკის წამება", ავტორია იაკობ ხუცესი, დიდი მოწმეებისა — V ს. მეორე ნახევარი, ადგი-ლი — ქვემო ქართლი, [illegible], დაბა ცურ-ტავი. [illegible] ბევრი მეტის [illegible] [illegible] სარწმუნოებრივ-[illegible] მხრივ უფრო [illegible] იბერიის [illegible]. ამ მიზნის მისა-ღწევად საუკეთესო საშუალებად [illegible] მე-ფეებს ესახებოდათ ჩვენს ქვეყანაში ქრისტიანო-ბის აღმოფხვრა და დანერგვა ზოროასტრიზ-მისა. ამიტომ მიზნით შემაწუხარი ყოველგვარი წყა-ლობით და [illegible] ავსებდა თავის წა-რჩინებულთ იბერიაში.

ახლით იყო ვაზი და სამეფო ტახტზე იჯდა ვა-ხტანგ გორგასალი იგივე „მეფე თვითმპყრობე-ლი". მას [illegible] ცეცხლ ახალს ბრძოლა. რამეთუ ღმრთისა მიერ მოვლინებს", ვა[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] და კულტურული [illegible], [illegible] დამოუკიდებლობის დიდ გზაზე დააყენა საქართველო. ეს „მეფე თვითმპყრობელი" მით უფრო შესანიშნავი ფი-და [illegible], რომ იგი [illegible] მიერ სა-[illegible] [illegible] ქართლის [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] „[illegible] ქართლსა შინა ერსა [illegible] წყალობა [illegible] [illegible]". [illegible] რომ არა [illegible] „ერისა წყალობა"!

467 წელს ქვემო ქართლის პიტიახში, ვა-[illegible] [illegible]. „წარვიდა წინაშე სპარსთა მეფისა, არა თუ [illegible] [illegible], არა-

ზურგს. პატარძალი განმარტოებით დგას სიჭარბიეზში, დედოფალს კი, ამჯერად თუ ფარულად. ვაჟი სამზადისით შესცქერის. თუმც შინაგს ნათლად აქვს გაცნობიერებული თავისი მოქმედების მიზეზი მისია ეს შეგნება აძლევს მას ძალა სიმტკიცის. მიძრახობის დროს შინაგან ძალისა და თავისდაჯერებულობას. „მამამან შენმან, — მიმართავს ქალი პატარძლს, — აღმზრდელნი სამართველნი და ქვეყანისა აღაშენნა და შენ მამის შენის საქმენი განაგრძე და ხნულ გარდააქცევდე კეთილნი მისნი; მამამან შენმან წმიდანი შემოიხვნა სახით თვსა, ხოლო შენ დევნი შემოიხვევნ; მან ლხინთა ცითა და ქვეყანისა აღიარა და ბრწყინა, ხოლო შენ ლხინთა ჭეშმარიტი უვარ-ჰყო და ცოდვისა თაყუანის-ეც. და ვითარცა შენ შემოქმედი შენი უვარ-ჰყო, ეგრეთვე მე შენ შეურაცხ-გყო და თუ მრავალი ტანჯვა მოაწიო ჩემ ზედა, მე არა ვეზიარო საქმეთა შენთა". წამებით შუშანიკისეული დევნილის ხმაური აქ კონტრასტულად ამიშვლებს ხელისუფლების შიშის-მიყვანილს. ახლა ისიც გავიხსენოთ, რომ კარიბჭენის მამა არჩუშა იძულებით და გარეგნულად მაზდეანობაზე მოიქცა (ლეონტი მროველის ცნობა). ამ ურთიერთობა აქტით სამშობლოს თავისუფლებისათვის ქვეყანა და მეფეთა მგზნებარე ძალის თავისა ხელის დაცვისა ეგრეთვე შესაძლო იმისის მაზდეანობაზე. არჩუშა შეძრწა კიდევ არაერთგზის ნაწარმოებში ბრძოლის. დაუკავშირდეთ, მწერლისა და გმირის (შუშანიკის) წამებისათვის ქვეყანა და სარწმუნოების ინტერესებით ერთ სიმაღლეზე [illegible] თავს: მერე რა, რომ არჩუშამ ქრისტიანობა ამ[illegible] ცეცხლზე [illegible] მოსავ [illegible] ცეცხლი ენთო და მასთან [illegible] ქეშმარიტების ერთა! ერთგულება თავისუფლებისა და ხელოვანის [illegible] ტაძრის [illegible] და [illegible] ბატონიშვილისა, არჩუშას [illegible] ქრისტიან მოძღვარის წამებულების. ასეთი ტოლობა სულიერების (და არა ინტერესების) ერთგვარი, რაცა იქმნება შინაგანი მარცვალი და არა მიზეზი, ქვეყნის, ნაციონალური სახალისოების, გამოხატული ინტერესი პატრიოტიზმისა".[3]

კარიბჭის განამდგომება ერთ-ერთი დღეისათვის შერაცხილი სახისმეტყველება. აქ უცხოელი გულისთქმა, მწვრ და მიჯნურობა სასიყვარულო, ამიტომ იყო, რომ „კარიბჭე არჩუშას ძე, როგორც სასახლეში სასიმღერო მუდამ საერთო დიდი ქრისტიანობის მეფისა, მოქცეს მეფე ვახტანგის ბრძანებით (484 წ.) ეს მსვლელობა საგნობრივ აქცია სამართლიან დაწყებული სულიერებისათვის. სინამდვილე სიკეთე ჯავშანი ახლა. იმედში სახელმწიფოებრივი ვახტანგის გმირული სახე გამარჯვების იდეის მსგავსი დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის სიმბოლოებს".[4]

როგორიც სიღრმეში შესვლა გვარწმუნებს, რამდენ სახელმწიფოებრივი სრულყოფა ... მოკრძალებული გამოცემით ურთიერთობისა აქ ახლა ამაღლებულ გმირულ ეთიკურ იდეალს ერთმანეთი სრულყოფილი ამ ამბების მეფისა ღირსეულ სიმართლეთა და ხელოვნური ამოდის ღირსეულ სარწმუნოებრივი. ხან ახლა მამაცი კარიბჭის შუღლობა, ხან „მეომარი" სახელდებული ერთვან, მეფის პატარძლის ხარისხით არაა სწორედ სწორხაზოვნად აზრისობრივებით ამ სამშობლოს. რ. ბარამიძემ მიუთითა, რომ „კარიბჭის საქმით როგორც და შინაგანი წამოვლინებათაობის შემცველი სახეა", და ამის საუკეთესო მაგალითი მოიტანა.[5]

იაკობ ხუცესი ქემმარიტი როსტიანთის ნაყოფი სულიერების შეგრძნებით ძველი ქართული კულტურა და სახელმწიფოს მრავალფეროვან სამყაროში. ამ სამყაროში ქრისტიანული მსოფლმხედველობის ერთგვარ პათოსს უფრო აღრეული ეპოქის განწყობილებასაც შეიცავს. საგვარეულო და სასულიერო ერთ ტაძარზე დასაბრძანებელი შეცოდების ერთმანეთის, გმირები ზოგჯერ თავის კი არა, სხვის როლს თამაშობენ. სულის, სიცოცხლე და იქმნის სასახლის შეგრძნობით „ძლევით შემწეობელი" კარიბჭის სამშობლოში ბრწყინდება. „ვითარცა მოიწია იგი სამეფოთა ქართველთა, მიიყვა-ყო რაჟდი აუწყოს და წინა მიეგებნენ მას აზნაურნი და მასთან იყვნენ და მხედარნი მისნი, რამეთუ მათ ჰყავდა, გ ო თ ა რ ც ა ე რ თ ი ს უ ლ ი, სიტყვით შეუძლო" სამშობლო მან შეძრა „წარმომადგენელთა სულთაშორისთა ცხენთა". შუშანიკის რაჟდენისეულ პატივს არც ახლა იყვნეს შეიძლო ფიქრობდნენ და „ერთგულების" ნიშნით შუშანიკს ცეცხლში. წარმოთქვამს იწყებს იგი კიდევ სხვას მოუბრუნებელი როლის თამაში. „და ხელთაის დღემ ვითარ ადეგა პატარძლმა, — ხვედრს მწერალი, — გაწირდა ჩვენ სიცოცხლე და სიკვდილი. და ს ა ს ა რ უ ლ ო შ ე ვ ჰ მ ო ს ა ვ ე ნ ა და გვირგვინი ჩვენი: „აჰ ჩუეუს შეერთებამ მე და ნუგეშის გვცა". ხოლო როცა ხუცესთა შეჰკადრეს: „წარსწყმედი თავი შენი და ჩვენცა წარგვწყმიდე", პატარძლმა პასუხი თავი არიდა, თვითონ დადგა შეურაცხყოფილის პოზაში: „რასა ჰქონ-იწყებ ჩემ ზედა ცოლმან ჩემმან ცხედრობასა სასჯელი? აჰ მოვედ და არაოდეს, ვითარმედ შენ ჩემი საქმე დამიქე და სამძიმო ჩემსა ნაყოფი გარდაასხმ, და შენი ალაგილი დაგიტევებ და სხვად წარვედ სახლს".

აი, ამის საპირისპიროდ წარმოიქმნება მეტად უცხო მიმზიდველი სიტყვება დუშმიშლობას, მამა-შვილის დაპირისპირებამ რომ შეიტანა. „ხოლო მან (კარიბჭემ) განიწყო გული და იმხილოდა მისთვის". აქ კი არაფერს „თამამობს" გმირი, მოქმედება და შინაგანი იმსუქრი ფიქრები ერთმანეთს. ასეთ წარმოდგენებს კი აღარ მოელოდა კარიბჭე. ცოლ-შვილის მაზდეანობაზე მოქცევას იგი შესს არც „ჰქ-დებდა", რომელ-იყო

[illegible]

წმუთათვარე დახე აქვს გადატანებული. უთუმია რომ დედოფლის ხუნაკის კართან ყვედეკეთ. დამ-შვიდებით არც ქალის ცხრაროვლობის აბაკი უკოთხავს. პაჭიაშვილის შემდეგში მოძრაობებიც ნერვიულად და შინაგანი ხასიათების მოუწყებე-ლა. „ნადირობად წასულა" მთლიად ამ ხასია-თებიდან გამოიყენებდ. ხაკუთარი თავისაკენ გაქ-ცევად შეიძლება ავიაქუათ.

რა თქმა უნდა, არც ის დეტალებია შემთხვე-ვითი, რომ ხასიათების გამშვები თითქოს ხაგანგებოდ მარტოსულად ამჩევაზე ლედა-ღულს, ხოლო მისთან შედის ყველა, ვინც მოი-სურვებს. ლოცვის მრავალფეროვანი ხედისიდან ცხადდება ყველაფერი. ვარსკვლავი გარკვეულად ითამაშებს როლს მკაცრი, შეუვალი პაჭიაშვილისა, რომლის ნება რაინდების მკაცრია და ალუბილი კურსი — გადაწყვეტა. იგი მით უფრო შეიძლება. შექმნას ახლით წარმოდგენა. რამდენადაც მოკ-ლეწითა გამოთქმების ყოველდღიური ლოგიკა. მიღებული შეიძლება კი არ ასხლეტავს. ალიდებს დახატულ მიზანს იმედება არა მარტო შინიან შეთანხმებული გვაბა აღნიშვნისა, იკარგება არა მხოლოდ თანაგრძნობა ხასიათებლისა, არამედ არლევდა თქმაც. პაჭიაშვილი სასოწარკვეთილი ამბობს, შეგნებით თავქმის ტრაგიკული გარ-დუვალობით მიმდინარე პროცესი კატასტროფი-სა. სხვადასხვა მკაცრი ლოზუნგებით იგი ამ-ნებს შემთხვევებს, რათა გადმოსცეს მისი ნება. და როცა ერთი ცდა ამსხვრევა, გადატრიალებული პა-ტიშიოსეფის გამოცდებით აიღებს ხელებს ხაკუთარი გულის შინიდან მოძრაობას და მისდა-თავს მერთებს. ამრიგად, პაჭიაშვილი თავის თავსაც ებრძვის.

ვარსკვლავი ცოცხლა სასახლეში მოიყვანეს. „და უბრძანა მეკარეებს მისი და ცხენი; მიართვეს და ეტყოდა: „ახლა ესტერა არა ვერვინ შენ გაცლე-ხიათ შენი და არცა ზურგსი ეგე შენი ქრისტი-ანენი და უფალი იგი მათი". და ვითარცა ხევს კურთხევით ხასის თვალნ, აჰარეს ალიონეს პირ-ს მისსა ვაგებმ, არცა კოცნიდა". პასუხი ხაკმაოდ გამქვავრებულა: ვარსკვლავი ულოდება. ახლა კი უბ-ლო მთიებარის ქალი. კვნესიც არ ლოცულა წამე-ბულს, არაფერიშვილი ძალიც კი ჩიოდა. შე-მახოთ. „უბედობა, — ელვარებით გამჯდარს ამ ჩამოქცეულ ლომს ქალის ხმა. — შენ-და თავი თვის არა შეიწყალე და განხეშე ღმრთისაგან, შენ მეცა შემიწყალეთ?" ეს მეომრის ბედია. მისგიმოდ ქვეელი ხიტყვა, რათა ხული დრო-ყოლის აბას, ვინც მარტყოფის ხხეულის და ხუ-ლის მოწყლვის ცდილობს. აქ შეკრული და ცო-მით გადაშვებული მკობარი ცეცხლშიც, რათა თა-ვისი მერმისული ხულის რაღაც ნიშანი ლადოს მოწყალადმდეგს ეს ამის მხეცსა ხულისკვეთე-ბაა, როცა ხასიკვდილოდ დამჭრილი მეცინი (ვე-ფხი „ალუდა ქეთელაურია") „ფურს არა მკერ-დეს მგლისსა.., ერთიც ეხროლა ალუდას, ხანს არა მკერდეს ცდახისა". ან, ანალოგიური პასუ-ხი დედოფალი უცნო ციხეში მიიყვანა ვარსკვლ-

მა. რადგანაც მოიჩხე „მეფის და მხედრის ხუმაკი მიისხა, აქ შეიწყვლდა. „და ჯაჭვიან როდილ ითხა ქალი მისი შუბლ, ვერფინით თავი და დაცვიდა უფსლობის ვარსკვლავ ბეჭდით თვსით. ხოლო წმიდამ შემსაც თქვა: „მე ამის მოარულე ვარ, რათა აქა ვიქაძეო და მენ გამხვსებულ". ხოლო პაჭიაშვილს მიეგო მას: „მე, მე, გაიხარენ!" წამებული და მეძრახილი აქაც „მისი არა მკარგავს ცდახისა", ხოლო არა-ხებით ხასიათურად შემარიული, რომ ხული მი-უწვდილის მოწყალადმდეგს. ხაშუალება არ მის-ცეს გამარჯვებულად გრძნობდეს თავს მაშინ, როცა მტერი თავისი ძალმომრეობის მწვერვალ-ზე იდის. ვერ ვიტყვით, რომ ყოველივე ეს ამ ეთიკური ნორმების დემონსტრაციაა იყოს, როცა ტანჯვას და ხაკვდილთან მიმართვებს მდიდ ადილადაა დახატული ბიბლიაში: „და იგი გ ა ნ-ხ ო რ ც ი ე ლ ე ბ ი ს ა თ ვ ი ს არა ადიდებს ჯ ო რ ი ს ა თვისისა. ვითარცა ცხოველი კლავდ მისრით მიიყვანა და ვითარცა კრავი წინაშე კრეჭისა (მკრეჭელი) თვისისა უხმო, ეგრეთ არა აღაღებს პირსა თვისსა" (ესაია, 53,7.).

არის ამ ეპიზოდში მეორე. პაჭიაშვილი დეტალი, რომელიც კონკრეტული ხელოვნური მიკროსტრუქტუ-რის, ხასიათის ხაერთო ბუნების და შეკვრილი ხიტუაციის ხაოცრად გამქვავრებულ. მეტამეტი სურათი ქმნის. ეს არის ხამხედველი რეპლიკა პაჭიაშვილისა: „მე, მე, გაიხარენ!" დედა ხელოვ-ნები შეიძლება აქ თავის ხრულქმნილობას.

პაჭიაშვილი თავს ებრძვის, მრისხანე და ნება-შეუვალ ხასიათებულს თამაშობს ნაწილობრივ მისიც. ამ როლს იგი ხაკუთარი თავის წინაშეც თამაშობს. უპირატესი გამქვავრებული შემთხვევის დაკარგვით, თქმის რღვევით მეტრწყნებულ ვარსკვლავ, მეორე — პატიმრულად და უფლე-ბამოსილად პაჭიაშვილი ვარსკვლავი უწყის არ გა-მოჩნდება, არ სურს ხომ გაიგოს შენი სურვი-ლი ერთად ყოფნისა, ნეტავ შენ შეხედე ნეტა-რის მისას, შენ ძალიან და უნდა მოიყვანო იგი გულიდან. და პაჭიაშვილს ბრძანებისამებრ ხასახე როცა დაიჭირეს დედოფალი. ქალი შე-ტევაზეც გადავიდა და აი, ბრძანა პაჭიაშვილმა და დედოფალი ციხეში ჩასვეს. „და აჰყრა მათ (მეუღლე), რათა ხედვიდეთა მოკვდა იგი". მე-ხამე კვირა რომ დადგა, ამბავი აცნობა. უბრძანა მკვდარს უფრო ვაგს. ვინმე ცოცხალთა. ვარ-სკვლავის გამოხატვება დემონსტრაციულია: „ნეტა-რია ყველან (ქრისტიანებით). უცი. — მიეცე-დით". პაჭიაშვილი ილეტავს, რათა თავისი ძალაუფლება „მე" დაამკვიდროს სხვათა და ხაკუთარი თავის წინაშე.

ილეტავს. მაგრამ ამ ნაცვლად ხატარსებული ფანატიკური ლოზუნგის ხაქმრო. ხაქმრო, რათა ხა-კუთარ გულს შინით მოიკვეთოს ხიც შემთხვე-ვიხა. ეს არ ხურვილს და შემთვლეწელი ამ-

---

ᲖᲠᲘᲐᲓᲐ ᲤᲐᲠᲔᲚᲐᲫᲔ

ᲯᲘᲛᲘ ᲙᲐᲠᲘᲑᲐᲘ ᲘᲠᲚᲐᲜᲓᲔᲚᲘ ᲙᲔᲚᲢᲔᲠᲘᲡᲐ

ხევის ცოტა ხნის შემდეგომ ახლოს, თითქოს მი-
უდგომელ ხერხის კედლები: „მოწყალე ქალმა მი-
ჯდომის, პიტიახშმან და ბრძანა: „ანუ ნებისა ნე-
ბი ვერ და მოვედ ტაძრად: ვაკეთე არა მოხვე-
შინა, როგორ წარსულ შენ არც კარგად კარნავლი-
თა". ხოლო წმიდამან შუშანიკ მიუგო ესრეთ:
„უგბილო და უკეთურო, ხოლო მე თუ კა-
რგად არც როგორ წარსულ. ვინ უწყის, თუ მენ
კეთილის რასმე შეგცოდავ და მიროვოს ამას
ჯანყებრ". და გულს ეწყინა პიტიახშს იგი
სიტყვები მითოჯს (ვითარცა ბრძენი მას, გა-
თარმენ: „ვინ უწყის, თუ კეთილი რასმე მი-
ვებოხოთ"), გამოიძრა: „ხუცეს მთავართაგანს
ვისმე უკეთოს". და შეუბრალებლად აოტებენ მი-
ყვანება მას.". აქ ცოტა ქმრის ოჯე განმეორებულ
მონაწილებით უცხოური (ლექსიკონი). რაიც სუ-
ქმით დრამატულ მოწყვეტილ ახალი დროის სა-
ჭიროებისთვის იმდენად ბუნებრივია. რამდენა-
დაც არაჯეროვანი მხატვრული გონება-განწ-
ყობილებისთვის იყო მიმზიდ და აღვილად გა-
იცნობოდა, ეს ბიბლია ვარსქენმა, „ბედის ეტ-
ყოდა": „ხუცეს მთავართაგანს ვისმე უკე-
თოს".

თუმცა უცხო აქ სიტყვაა რომანისათვის
ისეთი განწყობილება არ არის. ეს უცხო აღარ
მხედარი იცის ვარსქენს „ბედი" ქალის პატი-
ულმა ღირსებამ შეურაცხყოფა რომ პიტი-
ახშ-ვრინი ვურცხვ... მოუსმინოთ, ახლა მუდამ-
ლოცვისთვის გვერდით სიტყვის ვარსქენს
ამის გაცდენა. იგი იცოდა სიტყვები: „ჩემი სამ-
კვიდრ მის არა ღირსებ, რადგან იგი არა ჩემი
ცოლი არის, — ღ ვ თ ი ს ს ი ტ ყ ვ ა, რ ო მ ე ლ-
ი ა ნ გ ა ნ კ ი რ უ ლ ი ს (გ ა ც ვ ა ლ ი ს) ი გ ი".
ხოლო რაიც ხუცესმა საქმეებით მოცემა
ვარსქენმა „კეთილად თქვა: „მ ე რ მ ე ც ა ი მ ი-
ო ს ვ ი ნ მ ე, რ ო მ ე ლ მ ა ნ ე ს ე შ ე ი მ-
კ ო ს". ასე მხოლოდ უთვალთვალებს ჯიუტ-
წვის ეს თრია ქმარი, ასე ეძებს და შორდებოდ
ეროვნულს, ასე „ღამემთიბებ". თვითვე უწოდებს,
წამებულ კი ერთი მიწყვეტილ. ვარსქენი წა-
მებული, ვითარცა მტანჯველი შუშანიკისა და
მტანჯველი თავისა თავისა.

თქმად დამოუწვების ვარსქენისეული პირვე-
ლი თხოვნა სიმ ... გაიწვილა ცოდვში
მეოფის ღვთისა, რომ იცოდა შეიწყნეს
„და მოვლინებულ აღმართვენ მიყვარმა მისთა".
შუშანიკ საზე მთავრ კარ აშორებდეს ვარს-
ქენს გულით და ერთი წარმართების შემდგომ
წერილი წერისა: „ხოლო პიტიახშმან განიზრახა
ძალით მის ხაკუთარი, რათა მოეყვანებ
იგი ტაძრად. და ვითარცა ბრძენი კაცმან მას:
„ისმინე ჩემი და ხმიუვე ტაძრად. და ნუ თავ-
რამ ხედავს მას თქვენსა". ბრძენი მის წმიდამან
შუშანიკ: „არცა მას უხმოთა, ვითარცა მენ
მიწყალ და მერქე მე: ცოცხალთა დარქმა
არა განიხვედ მენ მიგოერ ცოცხ. ხოლო აწ
უკეთურო შემოქმედ სარ მკვდარსა აღდგინე-
ბად, ბოროტელ დედა შენი აღვიდოდ, რომელ

უნდა დამარხული არის. გარნა თუ მისი წყალობით
ძლეული სარ აღმდგომებად. ვიდრე ჩემდა შემ-
ლებელ სარ განყენებად. გარნა თავული გან-
მაითოთ". და ვითარცა მოვიხილე პიტიახშმა სი-
ტყვა იგი, და მან თქვა: „ნახევარი ვიქე
ოქე!" ცოლქმრული სიწყრომით ვინ მისთვის უნი-
რა. ქმარმა ცოლის მიხედვით რამ. ისეთ მოყვარე-
ბული ამ ეპიზოდთა გარეშე დაახლოებით
4-5 წელი. საქმით დრო, რათა შეიძინებ ნაძიმა-
ლი მიწიდ მოწოდ ასოებისა აბელეთს. განი-
სწავლიდეთ, ვინც მიმტევებელი და თუ ვერ
შეიყვარებს, სწყალობდეს მაინც „მოძულეთა
მათთა." მაგრამ არც ამ უკანასკნელ ეპიზოდში
ახდენს მარტივი აღნიშნული ეთიკური სიმძი-
მის დემონსტრაციას. გაძლიერებისა და სასიკ-
ვდილო მიყვანის ცხადი იმპროვიზაციით დაცვა-
თული მისი პასუხი. ამჟამად „განმარტებისა-
თვის სადაც ქალის თვისი". გარდაცვლილი
უდედოფლის ასრულებაც კი არ აქვს. ამ
სიტუაციაში ვარსქენის შინაგანი მდგომარეობა
დრამატულად ასახულ მხატვრულ ფორმით
გაცოცხლებული: „ნახევარი ვიქე ოქე" —
სასიკვდილო სიძულვილ ამჟღავნებს დედოფლის
პიტიახშმა. აქ ვნახო ვინების თვისი უნდოდ
მიიყვანოს ამ ურჩ ქალს. რომელიც ცოლის
დამორჩილებელ მიიყვანა თავის დროს. ნაწი-
ლის ინტონაცია მხატვრულ ამ მოყვარე ურ-
ჩის ეს არის ეროვნული ქალის ღირსება და
უკუთვის ნაწილება, სასიკვდილო წინააღმდეგ
უკრძალვით ნაწილება. ამ ორი ასპექტის, ორი სან-
ჯისის მხედრი მხატვრის ახლოდღვე ვარსქენის
პიროვნება. პიტიახში „ორივე უწყალოდ მოკლეს"
ცოდვილს, ცოდვილს სასიკვდილო ლოცვის
საწინააღმდეგოდ, ცოდვილს თავისი ურჩობის
და უკუთვის ნაწილის საწინააღმდეგოდ, და ეს
ორი და მხატვრული ეფექტი ამავე ასპექტის, უდი-
ლებისმოყვარე, პიროვნულობის და ძლიერი ინ-
დივიდის ეს კონფლიქტი მხატვრული თავისი „ჩემი
დამკვიდრებისთვის ამბოხებულ სისასტიკე
ილებს გარკვეული თვალსაზრისით. ეს არის სიტუ-
ური ინდივიდუალური ქვეყნისა. ხოლო ინდი-
ვიდუალური ქვეყნისა „განათლებულია. რაიც
შეიძლებოდა ისეთი სახის ინდივიდი, რომ-
ელიც მიღმა მონაზე ცხოვრების პრინციპი-
ის შესახებისად. ხელმძღვ ეგოისტებს რა სა-
კუთარს, უნიკალურს შინაარსს. ეს ნიშნავს,
რომ იგი ერთსა სწორად. ერთიდერთი მისი-
ებისა, რომელიც მას მოიწადინ ჯიდევ განადი-
დებს. მდგომარეობის აღძვრისა ი ნ დ ი ვ ი დ უ ა-
ლ უ რ ო ბ ი ს ა და პ ი რ ო ვ ნ უ ლ ო ბ ი-
ს ა".8 ია, ამგვარი შეცოდნის ჩემი მიზნობრივს
ვარსქენის ინდივიდუალური „მე". ცოდვილს
რა, ვინც მოკლავდეს თავისთავადი, ცილდების
რა თავისი სინდისიერების წყაროდან, ვარსქენი
უკვე, უკან ეწევა სინდისიერების. ინდივიდუა-
ლიზმის ეს გზა არ ამართლებს პიროვნული-
სას. „რომ ვიცით სრულიად თავისთავადი, ჩემ
სასიკვდილოდ ნამსახურეობით ეზება წინდადრო —

ყველა დაპირისპირებით, სხვასთან კონფრონტაციის მიმართულებით. ჩვენივე [illegible], [illegible] ჩვენი ორიგინალობისა — რაც არა ჩვენი ინდივიდუალობა, რადგან პიროვნება ჩვენი. ნამდვილი Ego „ეგოიზმის" უკომპრომისოდ ძლიერდება. „ადამიანი მხოლოდ უნიკალურობის გზით მიაღწევს პიროვნულობას".9

შუშანიკის Ego ნამდვილად, ეგი „ეგოიზმის" უკომპრომისობრივად ძლიერდება. ხოლო ისე ძლიერია მისი ინდივიდუალური გრძნობები, რომ შესამჩნევად აღემატება იდეალურ სიწმინდეს, დალოცვილი მაინც ხორციელად არ მიდის თავის მიწიერთან ყოფნების გზით. იგი მიწიერებს, ამბობს, სიყვარულიც ისეთ ინდივიდუალურობაზე, რაც უნივერსალიზმისგან ვერ დაუპირისპირებინება და პიროვნულობის ვერ დაამყარებს. ამ ამბლებით გზით ფლობს შუშანიკი ამ თავისუფლებას, რასაც შეგნებულ იდეალურობის გზით, რაც პიროვნულ ცნობიერების აწმყოვისა ოდენ ინდივიდუალისტური არსებობავისა. აქ ცოდვებიან ურთიერთის შუშანიკი და ვარსქენი, ცოდვებით „ცეცხლში". „რომ იყოს მოძღვარი თავისთავადად", ამბობს ამბავის ცხოვრების ქართული რომანის ისევე ბუნება. მიზნის აღწევს გზით, შუშანიკი, ვინაიდან იგი მიდის წმინდა გზით, უნივერსალურობას დაინახავლის, „ყველა დანარჩენთან, სხვასთან კონფრონტაციის მიმართულებით". ვარსქენის გზა არყვანა თავისი თავიდან და იქვე მთავრდება. ეს ამას ნიშნავს, რომ იგი ვერ ხედავს ამ თავისუფლებას, რაც ამ ინდივიდის ნამდვილ თავისთავადობას და პერსონალიზმის განმარტავდეს. რა მიზნითაც და სადაც პირადული ეთოსდება სასოგადოებრივ ხოლო. სამოქალაქო იქვე შთავდება იგი პიროვნებას — შუშანიკს.

ეს გარემოება, რომ შუშანიკის სახეში თავისისუფლება შემოქმედებითი მიწიერ-ინდივიდუალისტური ვნებები, რომ მას შეაქვს წინააღმდეგობაში ტანჯვას და ამ მიწიერის ამაღლებით, ვარსქენის დაბლობის მოვალეობა აღელვებს, კი არ ართმევს, შესაბამისად ქრისტიანულ მოვალეობრივულობას, თუ რაიმე წინააღმდეგობის, შინაგანი დრამატიზმის ხელი ქრისტიანული ღვთაების ვერების სასულიერო ჩარჩოებში. აქ ღმერთი თავის ნებაზე სასოფლიო არსებობაში აღწევს — სიკვდილი იმისია, განკაცდება, ხოლო წარმოდგენა ამ განსაზღვრულობიდან მომდინარე მოვლენებისა: დამარცხება, შეურაცხყოფა, ცხოვრება, ღმერთობა, და კაცობრიობის დაკვეთებული ტანჯვა ჯვარცმისა. ჯვარცმის ეპიზოდში თვით ქრისტე მწარედ ღაღადებს ამ ტკივილზე: „ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო, რისთვის დამიტოვე მე?" (მათე. 27, 46). ქრისტიანობა თანამგრძნობელ თვალს მიაპყრობს და ავლენს ამ ტანჯვის გზას, პიროვნების შეგნება რომ აცნობს თავს. მაგრამ მოციქული მოუწოდებს: „რომელნი—იგი ვიქმ, არა ვიცი: რამეთუ არა რომელი მნებავს, მას ვიქმ, არამედ რომელი მძულს, მას ვიქმ. ხოლო უკეთუ რომელი არა მნებავს, მას ვიქმ, ვითანხმები შჯულსა, რამეთუ კეთილ არს. ხოლო აწ არღარა მე ვიქმ მას, არამედ მკვიდრი ჩემ თანა ცოდვაჲ. უწყი, რამეთუ არა მკვიდრ არს ჩემ თანა, ესე იგი არს ხორცსა ჩემსა, კეთილი; რამეთუ ნებაჲ მიძს, ხოლო ქმნაჲ კეთილისაჲ ვერ ვპოვე. რამეთუ არა რომელი მნებავს, ვიქმ კეთილსა, არამედ რომელი არა მნებავს ბოროტი, მას ვიქმ. ხოლო უკეთუ რომელი არა მნებავს, მას ვიქმ, არღარა მე ვიქმ მას, არამედ მკვიდრი ჩემ თანა ცოდვაჲ" (რომ. 7. 15, 20, 23). ამის მიხედვით, ადამიანი უკვე აღარ მიიჩნევა ყოვლისა მარად თავისი თავის ტოლი ხორცშესხმულ მოვლინებად (ქრისტიანული ანტიკურობისა), არამედ დაპირისპირებულ როლთა არენად. რომელიც ღვთიურსა და მიწიერი საწყისების ბრძოლის ცენტრში დგას. „ინდივიდი ილუზიონისტური მეტაფიზიკური, რომ ჩვენ მტერს ყოველთვის დაგვარჩენს ჩვენშივე შიგნით და თუ გარეგანი ომი ადვილად მთავრდება, ომი ჩვენს სულში საუკუნოდ გრძელდება.

წარმართული საზღვრის ღმერთები ებრძოდნენ ბუნებაში თავიანთ თავგანწირულად. მაგრამ, როგორც აღნიშნავენ, ისინი თავიანთ ეს ღმერთები არ აწამებენ, თავიანთ სამშობლოს არ „აწმყობენ" და არ „ნაყოფიერებენ" ადამიანებს. ხოლო ბიბლიური ტრადიციის წარმოდგენით უფლების ძალით („ღმერთის სახლეულობა"), როგორც ს. ავერინცევი განმარტავს, უკვე „საქმე სიტყვის სულიერებისა ეხება ომს ღვთის სამშობლოს. ღმერთი უმაღლეს თავდასხმებულ კი არაა თავისი ღმერთისა, არამედ ბოგდოროვნად მისი მეფისა და რაინდი. ამ არქაული სიმბოლოს ეგან უკვე იდეა არის „აღთქმისა" თუ „კავშირის" ღმერთისა და მის „ერთგულების" შესახებ. ამ იდეის კონტექსტში ყოველი საქართველო სიმბოლო არის ხელშეკრულების „ნიშანი აღთქმისა" — დარღვევა და დამორჩილება ხელშეკრულების — ღმერთისა და რაინდის — ადამიანის ურთიერთობაში მეომრული ერთგულებისა".10 აქედან იღებს სათავეს ახალი აღთქმის თემა ბრძოლისა არა „სისხლთა მიმართ და ხორცთა, არამედ მთავრობათა მიმართ და ხელმწიფებათა, სოფლის მპყრობელთა მიმართ ბნელისა ამის საწუთროსათა, სულთა მიმართ უკეთურებისათა, რომელნი არიან ცათა შინა" (ეფესელთა მიმართ, 6, 12). ეს ბრძოლა და სახიფათოდ შენარჩუნებული შინაარსი დევს ტრაგედიის და წამების ბიბლიურ კონცეფციაში, პატრიარქალური ლიტერატურის გმირის ბრძოლაში. აქედან გამომდინარე მოწამეობრივი მისია, როგორც „ღვთისმსახური ჯარისკაცი" და ასევე როგორც სამხედრო დისციპლინის „სამარგებლო" „წმინდა რაინდის" მხედრობის არის შინაარსი „ქრისტიანული მოხედვის". არამედ ერთგულების (სამხედრო აზრით ერთგულების) დაცვისა და ამ ერთგულებისათვის სიკვდილის (როგორც ადამიანის სხეულის მოკვდინება)"11.

ᲖᲐᲥᲐᲠᲘᲐ [illegible]

ᲓᲘᲓᲘ [illegible] ᲔᲠᲝᲕᲜᲣᲚᲘ ᲙᲣᲚᲢᲣᲠᲘᲡᲐ

შუშანიკის ბრძოლაც უნდა გავიგოთ. როგორც იმ „ხილულს მშვენიერებათა მიმართ", „ხილვა მისით უკუდგომილებისათა". ხოლო ეს შემართება, რომლითაც შუშანიკი თავის ინდივიდუალურ ამბოხებს უპირისპირდება, უნდა გავიგოთ ასე. როგორც მის თანამედროვეობას ესმოდა: ხორციელი სწრაფვა, თუ მისი მიდევნება უარყოფს, სასუფევლისკენ მიდრეკილებას, უმნიშვნელოვანეს ფასეულობებს ამცირებს. უნდა აღვნიშნოთ, ჩვენ უნდა ვაღიაროთ ისიც, რაც ჩვენში ცხოვრების გამარჯვებას, ხელოვნურად ვერ შეიწყნარებს სიცოცხლის ნიჭიერ ჩვენი არსებობისა („სადაცა არს საუნჯე თქუენი, მუნცა იყოს გული თქუენი" (მათ. 6, 21). შუშანიკის ქალწულებრიობა, ის სიცოცხლის ძალა, რომლითაც ქალი საკუთარ ტანჯვაზე მაღლდება, უნდა გავიგოთ როგორც საკრალური ნიშანი, „წამება" ანუ „დამოწმება" ამ ცნობიერებისა, რომლითაც პიროვნება უძლებს ცხოვრების ღელვას. „შუშანიკის წამებას" სწორედ ამ აზრით ქვია „წამება", ანუ როგორც „წამების" ეტიმოლოგია, ამხილა, გამოხატავს და ა. შანიძე არის მარტვილი, ხოლო ბერძნული სიტყვის μάρτυς თავდაპირველი მნიშვნელობა არის „მოწამე", „დამმოწმებელი", „свидетель". „წამება" ამ მნიშვნელობით დასტურდება ბიბლიურ ტექსტებში, აგრეთვე ქრისტიან ავტორებთან, ძველ ქართულ თხზულებებში. „ტანჯვის" მნიშვნელობა ამ სიტყვამ გვიან შეიძინა.[12]

ამ სიტყვის სემანტიკურ ისტორიაზე საგანგებოდ შევჩერდით. ის, თუ რა აზრი დევს სათაურში, გვაცილებინებს ნაწარმოების შესაფასებლად. უძველესი ქართული ნაწარმოები არის რომანი ცნობიერებაზე. ამ რომანის მთავარი გმირის ტრაგიკული ცხოვრება არის წამება-დამოწმების მაღალი იდეალებისათვის ბრძოლისა და ცნობიერებისა. ის, რასაც ეს წიგნი აცხადებს, დაუმორჩილებლობა არის უხრწნელობისა და სიწმიდის ნორმებისათვის, ამავე დროს მოქცევისათვის, შეურიგებელ ბრძოლისათვის სიმტკიცისათვის. არა ყოფილა ბრძოლისათვის ბრძოლა, — შეუპოვარი ბრძოლა მისთვის, ბრძოლა გამარჯვებამდე.

წარმოშობისთანავე ქრისტიანობა იყო „რელიგია პიროვნული ცნობიერებისა, ღვთისადმი მიდრეკილი სასოებისა". და სწორედ ამიტომ სახარებისეული „წმიდა იდეალი" თავის ძალიან მნიშვნელოვან ასპექტში არის მოთხრობა ორგულობაზე. მაშინ ურიცხვ იოცნებებული იქნა ქალური შინაგანობლობის ღალატისა და გარეგნობის უცხოურ სცენებისა, რომელიც მომხიბვლელ ღალატის (და არა უმაღლეს „მანიერებას") მხვდება, — „ქრისტიანი მოძღვარი მაღალი ყოფიერების ცხო-ცხალ უშვებსსალებას".[13]

იაკობ ხუცესის წიგნში გამოთარგმნილი კონფლიქტი სხვაობით მოსახლეთა შინაარსით ცნობილ სასარგებლოდ კოლიზიას. რადგან ამ წიგნის შინაარსშიც გამოხატულია პათოსი ცნობიერებისა. სწორედ ამიტომ მნიშვნელოვან ასპექტში იგი არის მოთხრობა ორგულობაზე [illegible]. მასშიც ძალიან მნიშვნელოვანი და უნიკალური ფაქტია ქრისტიანობის სახარებაზე ქეთმარტვილის და მთავარი გზაზე სიკვდილის დაბადების ამ გზაზე ეთაყვანება პიროვნება. ქრისტეს ტანჯვა თრგუნავს და ულამაზებს: ტანჯვამ და სიკვდილმა თანამოწამეებს არა მხოლოდ ქრისტიანების უფლებაზე, უფლებაზე თავისი, უფლებაზე მოყვასის ღვაწლისა: „ოჳქმთა თანა მოვიდა, და თჳსთა იგი არა შეიწყნარეს" (იოვან. 1, 11). იაკობ ხუცესის თხზულებაშიც ასევე: ქრისტიანეებისა და შუშანიკის მოღვაწეობა აქ არის ქრისტე შუშანიკისა. იაკობი ტრაგედიის გარეგნულად ასახელებს ჩვენთვის: აქ დალატის ჩამდენი არის მხოლოდ „ურჯულოთა", არამედ „ურთიერთგანდგომილ" იგი დაწინდული ამასთან, ვინაც უღალატა „თუხისგან არა შეიწყნარებს", თვისისგან დალატის ეს უმძიმესი ბიბლიური მოტივი VI საუკუნეში გადამუშავდა დიდად პოპულარული აპოკრიფული ძეგლის რომანში მეტყველებს („იუდას ღალატის შესახებ"). იტალიელი ალტორბიენის ოსტატობით ყველაზე ძლიერ ამ თემას განსაცვიფრებელ ტონით („იუდას ამბორი"). მთავარ ძმის — იოსებ მშვენიერის გაყიდვის ბიბლიური მოტივს მიუბრუნდა თვით მისი („იოსები და ძმანი მისნი") ქართველი მწერალი V საუკუნეშივე ჩაერეოდა ამ სახარებისეული პრობლემის, იყენებს თავისი შთაგონების ეროვნულ-ისტორიულ მასალაზე დაყრდნობით. თემის საგანგებოდ, ღრმად გააზრებამ განაპირობა ის, რომ რომანის იდეური პათოსი უარყოფითად შეფასდა, მსატვრულ-ლოგიკურ დამოუკიდებლად დამკვიდრებული, ხოლო ასეთი ეთიკური პათოსი უჩვეულოდ თავადებს საერთოდ შუა საუკუნეების მწერლობაში.[14] ვარსქენი სრულიად საპირისპირო ფიგურაა ნაწარმოებში და არც მისი შინაგანი დრამატიზმი უფრო მეტად გამოიკვეთებოდა.

თუმცა, რომლითაც შუშანიკი თავისი გულწრფელი მოქმედება, რამდენადაც ნაწარმოები მთავარი ტემპოა იგი უსაზღვრო სიწმინდისა. რიგი იდეალის ღალატის იდეალიზმა წინ, ამ ღალატის ჩამდენ ქმარს უპირისპირებს, ინტიმურ მეუღლეობას და ფიზიკურ შეურაცხყოფას უპირისპირებს, ქალის ხელშიც და სხეულშიც დაუნდობლად ოღლეულ, შეურაცხყოფილ ყველაფერი ეს არ ტოვებს აღარც უზრუნველობისა და პოლიტიკური მოსაზრებისათვის, როგორც პერსონაჟთა ქართული მთავრის მხარეზე გამოსავლისათვის შუშანიკი სხვა მდგომარეობაში, ვიდრე სხვადასხვა მხარის პოლიტიკის თანმიმდევრობის „სოფლიურის აღიარებას". „რამეთუ სოფლიური უზრუნველად იყოს ხელში თავის თანა სამყაროს — ეს მიღებული ფორმაა. შუშანიკის უმეცრებაში შესახებ თანამედროვე, მისი მოყვასი მოღვაწეობის თავისი სხვა და ამ მოღვაწეობაში გარიყულები მოქმედება საფუძველი ხელისა, შეურაცხყოფილი საკუთარის მო-

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Тризен уходит и спальный покой Гельмгйя и Деметрия; там он протягивает обе руки, чтобы ему напрезали вены, и, когда из них хлынула кровь, кропит ею пол, подзывает к себе нестора и говорит, «Мы совершаем возлияние Юпитеру Освободителю; смотри и запомни, юноша»[18].

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

რიგობაშიც აბსოლუტურებული. და როცა დედამი-
ლი შემდეგომ ცხოვრებაში დაღალებს — „ბოლოს ჭე, სიყვარულმა, აბა ესერ. წინასწარმეტყველება მის გზისა წარვალ სიცოცხლე. ქარისა მის წელ აქვისა ქრისტეშის მოსმენილი მე სიხარული, სიტკბოებელთა ამით წელ განსვენება. გეგმათა ამით ხებითა და თრგუნით და შეურაცხებათა — მივუმძიმე მე ღიღებასა და პატივისა ცათა. მისა დაუსრულებელსა", — მოწამე უკვე განთავისუფ-ლებული და ახოვანი ხელი ხელ ახლის ქვეყნის მორადღული ჩვენ სოფლის. მაგრამ ეს მაინც არ არის კლასიკური მონოლოგური და გადმოცემა გმირის იესო. ეს სურათი მოსი ვეზირი, განთავისუფლების ძლიერი ცეცხლ მიმ-დგომ მიღწეული მოლოდინისა.

ადამიანის ბიბლიური კონცეფცია მიიჩნევს მე სიძლიერდ პიროვნების ბედის ადგილის მძაფრ განცდას. პეტრე მოციქულის მიერ მოძღვრის გამ უარყოფ სინანულის განცდების ტრაგიკული ეპიზოდის ასეთ დასტური. მას წილად ის ხვდა, რაც ყველაზე საშინელია ღვთისმოსავისათვის — იგი ცოცხლებს თავისი უდიდესი ცხოვრების გადარჩენისათვის „სრულიად განაგებინა. რომ თვითმფლობელის ხელოვან ამ სამიჯნამა გამოც დილების გამოიწვია, ახალი რიცხვი ბედის ქანქა-რისა — იგი მერმე მხარეს გაქანდა, და უფრო ლიდი ენერგიით: სასოწარკვეთილებიდან, სინა-ნულიდან (თავისი დაცემის გამო, რომელიც იმე-დის დაკარგვის გამო მოხდა) იგივე შინაგანი — აღმაფრენა ის ხილვები, რომელიც გადამწყვ ვეტი როლი შეასრულეს ქრისტიანობის ბედი განვითარებაში ამ განსაცდელებით ახსნება პეტ რესთვის არის ქრისტეს გამოცხადებისა, მისი ტანჯვის აზრი". პეტრე არის ტრაგიკული ფი-გურა, „-ვმონა სუსტი, რომლის უფლება ძა-ლა ისიდება სწორედ ამ სისუსტიდან".19

ადამიანის ახალი იდეოლოგიისთვის ნიშნეული ეს დრამატული პათოსი ტრაგიკული სიძლიერისთა გამოვლენილი იყოს სუფიის რომანის გმირთა სახეებში. IV-V საუკუნეების ბიზანტიური მწერ-ლობაში ეს სულისკვეთება ყველაზე მაღალი სრულყოფილი გამოხატვა გრიგოლ ნაზიანზელის (330—390 წ.წ.) ლირიკულ აღსარებებში:

Кто я? Отколе пришел? Куда направлюсь? Не знаю. И не найти никого, кто бы наставил меня[20].

იოანე ოქროპირის (344—407 წ.წ.) მიმდევრები (მაგალითად, სპარსის ეპისკოპოსის მიმართ) შეუდარებელი თავისი ტექნიკურ-ფორმალური დახვეწილობით, მაგრამ მათში მაინც რიტორიკული დახასიათება — ქადაგების სულის მოთავრია.21 ბიზანტიური პატრიარქთ-ოდური ლიტერატურის საუკეთესო ნიმუშად ითვლება, თეოდორე სტუდიტელის (759—826 წ.წ.) „ცხოვრებათა წმიდის ანტონისა", რომელიც ძველქართულ [illegible] ქართულად (გამოცემული [illegible] გ. ამბროზელის მიერ, 1970 წ.) ადამიანის ახალი გაგების ის ცხოველმყოფელი სიმძაფრე, ისეთი

ზეშოთ ექსპრესიული და რაც მთავარი სე-ლოვნებითაა ლეგენდარული „შუშანიკის წამები-სა", შესამჩნევად შეფარდებულია ამ ნაწარმოებ-ში, რომელიც ცხადი ბუნდოვანების ინტერპრე-ტაციო იკითხება.

მეორეს საუკუნის ლიტერატურის სათავეებში იყო [illegible] ქვეყნის ეპისტოლარული ჟანრის დიდე-ბულ სიმბოლებს (მაგალითად, წერილები პამფილე-სიდა [illegible])22 [illegible] ეპისტოლე-სებლისებს და ხილვის თავგანწირულ სიმბოლოს შე-საცოდნეობაშიც და აღორძინების ხანაშიც. მაგ-რამ, როგორც აუცილებელი იქნება, „მისი ალი პირქუშია". ხელ სხვაგვარად ავგუსტინე „როგორც ურწმუნოს, ავგუსტინესთან ბრძო-ლის ველი — შინაგანი სულია. სიცოცხლე იმისა, რომ ყოველ წუთს ებრძვის ავგუსტინე მის ამპარტავნება; სულის ქრისტიანობის იგი ინდივიდ მაცდურს არ სცხვება, რამდენადაც ადამიანებ-ში. ამით იგი რომანტიკოსისა შორეულ წინა-სწარმეტყველად იქცა შეგრძნებაში ასეთ რაღაც სწავლობდა. მის სულიერში".23 ავგუსტინეს „აღ-სარებანი" გვიჩვენ „ადამიანის ცოდვილობის და ბრძოლის; მასთან შეკავშირებით არა მხოლოდ ის პირები, რომლებიც ახლაც ნაწარმოებებში გა-მოდიან, არამედ პამფილეს ეგრეთწოდებული ინტიმურობაში — სხვა არაფერი არის, თუ არ ფსიქოლოგი-ური სქემაო". ალექსანდრე ეველი ბიბლიური პეტრეს მსგავსად (და მით უფრო დიდი, რაც უფრო მაღალი იყვნენ). ეველი და კვლავ წამოი-მართება, ვინაიდან ქრისტიანობის შეცდომებისა და მაგიური მოხიბვლისთვის სასიძოულეველად სხვა-ნაირად აქვს ყველა „..რაციონალურ-ისტორი-ულ-ლოგიკურ ანტიკურ კულტურას. ქრისტიანო-ბა ტკბილად რიდით მიიჩნევს, მიუხედავად სიღრმიდან, — სიღრმიდან მოვალეთა, მასშტა-ბის, და უმეტესი ქრისტიანის სიღრმიდან; ქრის-ტიანობის მტრის დამარცხება მისივე სიცოცხლე ახალდგომ ძალებს. ქრისტიანობისათვის აქვს თავისი მიზეზ, მაგრამ ეს ის მიზეზ რიდით, რომელიც სისხლით ათავისუფლებს იგი უფრო ძლიერია, ვინაი-დან უფრო ადამიანურია და მიდრეკილი ამაღლე-ბით".24

ავგუსტინეს მიერ შექმნილი ფსიქოლოგიური სიღრმით დ. ქემპისის სრულყოფით ხორცშესხმულ მიდევლის ახალი ადამიანის გა-მოხდენის ქრისტიანულ სათავეებში შეიძლება აღ-რიცხოთ უმეტეს მხარის ისეთის ლიტერატურა, რო-გორც ასის ალიონის მაიონის ეპისკოპოსის ფი-ცრობა თანამედროვე, იგივე, სულის უბრა-ეთი.

თანამედროვე მეცნიერული მიდგომის და-სკვნა ისაა, იქნას გაზრდილი „შუშანიკის წა-მების" ის პასაჟები, რომლებშიც თავის უმ-რო აკვიატებს და ამბობს ლოცვა-დიდ-

ზრიგორ ზარეშაძე
ლიჩი კარიზაშ ბრძმნელი კოლეგიანი

[illegible]

[illegible]

[illegible]

შენიშვნები

[1] ნ. ბერძენიშვილი, ი. ჯავახიშვილი, ს. ჯანაშია, საქართველოს ისტორია, ნაწ. I, 1946, გვ. 81.

[2] ი. ჯავახიშვილი, ქართველი ერის ისტორია I, 1960, გვ. 295.

[3] Гегель. Лекции по эстетике. Сочин. т. XIV, стр. 188.

[4] ნ. ბერძენიშვილი, ვ. დონდუა, მ. დუმბაძე, გ. მელიქიშვილი, შ. მესხია, საქართველოს ისტორია, I, 1958 წ. გვ. 96.

[5] რ. [illegible], [illegible] 1966 წ. გვ. 22—31.

[6] იქვე, გვ. 22—24, 28.

[7] თ. [illegible] „[illegible]", [illegible], 1971 წ. № 2, გვ. 1:4

[8] Пьер Тейяр де Шарден. Феномен человека. М., 1965, стр. 257–258.

[9] იქვე, გვ. 258.

[10] С. С. Аверинцев. Поэтика ранневизантийской литературы. М., 1977, стр. 125—126.

[11] იქვე, გვ. 126.

[12] იხ. ი. [illegible], 1973 წ. Т. В. Попова, Античная биография и византийская агиография Сб. «Античность и Византия», М., 1975, стр. 262. Brox N. Zeuge und Martyres. Untersuchungen zur frühchristlichen Zeugnis – Terminologie München, 1961.

[13] ს. ყაუხჩიშვილის დასახელებული ნაშრომი, გვ. 126, 127.

[14] რ. [illegible] 1978 გვ. 201.

[15] ს. ყაუხჩიშვილის დასახელებული ნაშრომი, გვ. 60.

[16] Корнелий Тацит. Сочинения. В двух томах. т. I. Л., 1969, стр. 326.

[17] ს. ყაუხჩიშვილის დასახელებული ნაშრომი, გვ. 62.

[18] Эрих Ауэрбах. Мимесис. М., 1976, стр. 41.

[19] იქვე, გვ. [illegible]

[20] Памятники византийской литературы IV–IX веков. М., 1968, стр. 70.

[21] იქვე, გვ. 67—133

Памятники средневековой латинской литературы IV—IX веков. М., 1970, стр. 34—47.

[22] И. Н. Голенищев-Кутузов. Средневековая латинская литература Италии. М., 1972, стр. 80, 88.

[24] ავერინცევის დასახელებული ნაშრომი, გვ. 87, 86.

[25] K. Wessel. Die Kreuzug («Iconographia Ecclesiae Orientis»). Recklinghausen, 1966, S. 71.

[26] ს. ყაუხჩიშვილის დასახელებული ნაშრომი, 127

[27] რ. [illegible] დასახელებული ნაშრომი, გვ. 240,

[28] „შუშანიკის წამების" პოეტიკის და სტილის საკითხებზე იხ. [illegible] „შუშანიკის [illegible]", 1978, [illegible], „[illegible]", 1978, № 2.